

16. Yüzyıl Venedik Kaynaklarında Osmanlı Donanması ve Tersane*

16th Century Venetian Sources on the Ottoman Navy and Imperial Shipyard

*Serap MUMCU***

*Bahtınur ADIYEKE****

*Nihan YILDIZ*****

Öz

Venedik kaynakları, Osmanlı'nın Akdeniz'deki faaliyetlerine ilişkin ayrıntılı kayıtlar içermektedir. İstanbul'da ikamet eden Venedik bayloslarının Osmanlı donanmasına ve tersanesine özel alaka gösterdiği baylos rapor ve mektuplarından anlaşılmaktadır. Bu kaynaklarda Osmanlı donanmasının yapısı, deniz seferi hazırlıkları, devam etmekte olan deniz seferlerine dair haberler yoğun bir şekilde göze çarpmaktadır. Aynı şekilde kış mevsimi boyunca Osmanlı tersanesindeki çalışmalar da baylosların yakından takip ettiği ve en önem verdiği konulardan biri olmuştur. Söz konusu kaynaklarda Tersane'nin konumu, yapısı ve kapasitesinin yanı sıra, Tersane'de inşa edilen ve tamir olunan kadırgaların inşa ve tamir süreçleri hakkında bilgiler toplandığı, bunların yapımında kullanılan malzemelere kadar

* Bu makale, Milli Savunma Üniversitesi'nde düzenlenen "Türk Harp Sanayii Tarihi Sempozyumu 12-14 Mayıs 2022 İstanbul" başlıklı sempozyumda bildiri olarak sunulmuş, fakat yayınlanmamıştır. Genişletilmiş haliyle ilk kez burada yayınlanmaktadır.

** Dr. E-posta: mumcuserap[at]gmail.com. ORCID: 0000-0002-1689-6089.

*** Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi. E-posta: bahtinurgulmez[at]windowslive.com. ORCID: 0000-0003-3749-1344.

**** Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi. E-posta: nafiyenihan.yildiz[at]ogr.iu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-2482-7534.

Geliş Tarihi/Received: 18.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 14.06.2024

kaydedildiği, Tersane’de mevcut gemilerin sayılarının bilhassa not edildiği görülmektedir. Osmanlı denizciliğinin yönetim kadrosu, kapudanlar ve önemli isimlerden de bahsedilmektedir. Bu kişilerin mizaçları, geçmişleri, tecrübeleri, özellikle de saraydaki konumları ve ilişkileri baylosların önem verdiği hususlardan biridir. Baylosların görevdeyken topladıkları bilgilerin doğru olduğu, Osmanlı seferleri ve fetihlerinin tarihleriyle örtüşmesinden anlaşılmaktadır. Bu makalede, 16. yüzyılda Venedik kaynaklarına yansımış olan Osmanlı donanması ve tersanesi hakkındaki bilgilerin tespit edilip incelenerek Venedik’in Osmanlı denizciliğine verdiği önemin ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu anlamda 16. yüzyılda Osmanlı deniz gücünün siyaseten bağlantılı olduğu devletlerden Venedik’in siyasi ve askerî karar ve hamlelerine şekil veren etkin bir güç olduğuna yönelik örnekler açıklanacaktır. Bu hedefe ulaşmak için İstanbul bayloslarının görev süresi boyunca *Senato*’ya gönderdiği mektuplar olan *dispacci* kayıtları kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akdeniz, Donanma, Osmanlı, Osmanlı-Venedik Rekabeti, Tersane, Venedik.

Abstract

Venetian sources provide detailed records of Ottoman activities in the Mediterranean. The bailo reports and letters indicate that the Venetian bailo residing in Istanbul was particularly interested in the Ottoman Navy and shipyard. These sources contain extensive intelligence about the structure of the Ottoman Navy, preparations for naval expeditions, and ongoing maritime campaigns. During winter seasons, the baili closely monitored the work in the Ottoman shipyard, which was an important issue for them. Their reports and letters provided information on the shipyard’s location, structure, and capacity, as well as the construction and repair processes of the galleys in the shipyard. The materials used in the construction and the number of ships in the shipyard were also recorded. These reports also mentioned the administrative staff of the Ottoman Navy, captains (*kapudan*), and other important names. The Baili paid attention to these peoples’ temperament, backgrounds, experiences, positions, and relations. The information collected by the Baili during their mission is accurate, as it overlaps with the dates of Ottoman campaigns and conquests. This article aims to examine information about

the Ottoman Navy and shipyard in 16th-century Venetian sources to reveal the importance attributed to Ottoman maritime by Venice. In this context, examples will be provided to explain how the Ottoman naval power in the 16th century was an influential force which shaped the political and military decisions and maneuvers of Venice, a state politically connected to the Ottomans. The letters, called *dispacci*, which were sent to the Venetian Senate by the Baili of İstanbul during their mission, will be used to achieve this goal.

Keywords: Mediterranean, Navy, Ottoman, Ottoman-Venice Rivalry, Shipyard, Venice.

Giriş

Venedik kaynaklarının içerdiği bilgiler, Osmanlı Devleti'nin üst düzey yöneticileri ve kapudanlarıyla sınırlı değildir. Devletin sahip olduğu donanma, cephane, askerler ve küçük rütbeli kaptanlar hakkında da ayrıntılı verilere rastlanmaktadır. Sık sık rastladığımız bu veriler, Venedikliler tarafından oldukça dikkatli tutulmuştur¹. Tersane'de bulunan, inşa veya tamir edilmekte olan gemiler, Osmanlı donanmasının sahip olduğu işgücü ve cephane gibi konularda İstanbul baylosunun² elde ettiği her bilgi Venedik için önemlidir. Bayloslar,

¹ Son dönemlerde Venedik Devlet Arşivi vesikaları temel alınarak birçok çalışma yapılmıştır. Bu makalenin temelini oluşturan tez çalışması için bkz. Serap Mumcu, Parentele, amicizie e carriere: la distribuzione del potere al centro dell'impero ottomano (1550-1566), Padova Üniversitesi Doktora Tezi, Padova 2018. Venedik kaynakları ve literatür çalışmaları ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bu çalışmaya bakılabilir.

² Bu çalışmada İstanbul'daki Venedik elçisinin özel ismi olarak "baylos" kullanılmıştır. Bu kelime eski tarihli çalışmalarda "balyos" olarak kullanılmıştır. "baylos" kelimesiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. G. Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, I, Unione tipografico-editrice torinese, Torino 1970, s. 56; Venedik Cumhuriyeti'nin İstanbul'daki büyükelçisine hitap şekli için bkz. S. Battaglia, *Grande Dizionario della Lingua Italiana*, s. 948; Venedikçe bailo kelimesinin Osmanlı kaynaklarına Osmanlı Türkçesinde baylos şeklinde girdiği görülmektedir, bkz. Serap Mumcu, "Venedik Baylosu'nun Defterleri, The Venetian Baylo's Registers (1589-1684)", *Hilal: Studi Turchi e Ottomani* 4, Edizioni Ca' Foscari, Venezia, 2014. Ayrıca literatürdeki "baylos" kelimesi kullanımı için bkz. İdris Bostan, *Adriyatik'te Korsanlık: Osmanlılar, Uskoklar, Venedikliler 1575-1620*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009; Özgür Oral, Osmanlı-Venedik Ticari İlişkileri (1763-1794), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2017.

İstanbul'da ve civar şehirlerdeki diğer tersanelerde görev alan personel, gemiler, deniz seferleri sırasında kullanılacak rotalar ve Osmanlıların deniz tekniğinde geliştirmiş oldukları her bir yenilik hakkında bilgi edinmeye çalışıyorlardı. Bernardo Navagero, 1553 tarihli *relazione*sinde kadırgaların yapımında çalışmak üzere ve forsa olarak Gelibolu, Mitilene, Sakız, Rodos ve başka başka yerlerden çok sayıda işçi getirildiğini, bunların hemen hepsinin Rum olduğunu ve bu işçilere günlük 8 – 12 aspri ödendiğini yazmaktadır³.

1. Venedik Bayloslarının Osmanlı Tersanesi'ne Dair İzlenimleri

Venediklilerin İstanbul'daki temsilcileri olan bayloslar Osmanlı donanmasıyla ilgili olarak Fatih Sultan Mehmed döneminden beri Cumhuriyet Senatosu'nu düzenli olarak haberdar ediyorlardı. Dario, bununla ilgili olarak yazmış olduğu ilk *dispacci*oda Türk donanmasının 14 Temmuz 1484'te Kili ve Akkerman'a çıkarma yaptığını yazmış, 20 Temmuz'da konuyla ilgili haber vermeye devam etmişti. Dario'nun vermiş olduğu bu istihbarat, bölgenin daha sonra Osmanlılar tarafından fethedilmesiyle doğrulanmış oluyordu. Aynı temsilci yine 16 Ekim 1484'te Preveze'de ithalatı yasak olan buğdayın izinsiz olarak Venedik'e taşınması meselesinde Osmanlı ve Venedik gemilerinin karşı karşıya gelmesinden ve iki taraf arasındaki ölümlü sonuçlanan çatışmalardan bahsetmiştir. Giovanni Dario'nun, 7 Şubat 1484 tarihli *dispaccio*sunda verdiği başka bir haberde ise Osmanlı donanmasının yeni bir sefer için hazır olduğunu ancak hangi bölgelere gideceği hususunda bir bilgi vermediğini söylüyordu. Bu haber günden güne daha çok paylaşılmakta ve doğrulanmaktaydı⁴.

Venedikliler kapudan-ı deryalık yapan kişilerin sadece siyaset ortamındaki yerine değil aynı zamanda donanmada ve tersanede yaptıkları icraatlara da dikkat ediyorlardı. Denizcilikle ilgili her atama haberini, donanmayla ilgili atılan her adımı takip etmeye çalışarak

³ Bernardo Navagero, "Relazione dell'Impero Ottomano 1553", *Le relazioni degli ambasciatori veneti al Senato*, seri 3, c.I, ed. E. Albèri, Tipografia all'insegna di Clio, Firenze 1840, s. 67.

⁴ Giovanni Dario, *22 Dispacci da Costantinopoli al Doge Giovanni Mocenigo*, çev. Giuseppe Calo, Corbo e Fiore Editori, Venezia 1992, s. 223, Dispaccio 40a, v.t.(=Venedik Tarihi) 7 Şubat 1484 [7 Şubat 1485].

Senato'ya bildiriyorlardı. 6 Ocak 1546 tarihinde Venedik baylosu olan Alessandro Contarini, Vezîriâzam Rüstem Paşa'nın Haliç Tersanesi'ni "geleneklerin dışında" olmak üzere iki kere ziyaret ettiğini, ayrıca iki kere de Barbaros Hayrettin Paşa'yı Divan-ı Hümayun'a çağırıp kaç tane geminin denize çıkarılabilir durumda olduğuyla ilgili ayrıntılı bir rapor istediğini bildirmişti. O dönemde sağlık problemleri baş gösteren Barbaros, baş kalfasını bütün hesap defterleriyle birlikte Dîvân-ı Hümayûn'a göndermişti. Venedik baylosu A. Contarini, daha önce Tersane'nin durumu hakkında bilgi aldığı için Venedik Senatosu'na Dîvân-ı Hümayûn'da paylaşılan bu bilgileri net olarak gönderebilmişti. Baylos Contarini'nin aktardığı bilgilere göre Tersane'de 118 kadirga, 52 başarda, ayrıca yedi küçük kadirga ve iki tane de ağır silah (toplar) ve atların taşınması için kiralanan Venedik gemileri bulunuyordu. Ayrıca 52 başardan 12 tanesi ve 118 kadirganın 28'i henüz denize indirilecek durumda değildi. Bitinya bölgesinde (İzmit ve çevresi), toplamda 20 tane gemi için kereste kesimi devam ediyordu, ancak henüz verimli bir çalışma yapıyor denemezdi. Baylos konuyla ilgili daha net bir bilgi edinir edinmez Venedik Cumhuriyeti'nin Senato üyeleri ile paylaşacağını bildiriyordu⁵. Bu raporun sunulmasından hemen sonra, baylos belgelerine göre 4 Temmuz 1546 tarihinde vefat eden Barbaros Hayreddin Paşa'nın ardından Sokullu Mehmed Paşa Kapudan-ı Derya olarak göreve atanmıştı⁶.

2. Kapudan-ı Derya Sokullu Mehmed Paşa ve Tersane'deki İcraatları

Veziriazam olmasının yanı sıra Osmanlı denizciliğinde de önemli bir yeri olan Sokullu Mehmed Paşa'nın kariyerinde dönüm noktası olan ve hızlı yükselişine sebep olan dinamikler Venediklilerin belgelerinde gün ışığına çıkmaktadır. Bu belgelere göre, Hürrem Sultan ile damadı

5 ASV, *Secreta, Archivio proprio Costantinopoli*, reg. 4, s. 31, 6 Gennaio 1545 [6 Ocak 1546].

6 "Barbaros bu gece saat üçte ölmüştür.", ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 4, s. 79v-80r, 4 Luglio 1546 [4 Temmuz 1546]; ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 4, s. 82v, 16 Luglio 1546 [16 Temmuz 1546]; E. S. Gürkan, G. Varriale ve E. Sola, 1546: "La muerte de Barbaroja en Estambul contado por el bailo veneciano- The Death of Barbarossa in İstanbul narrated by the Venetian bailo", *Archivio de la Frontera*, 2015, s. 1-12.

Rüstem Paşa'nın Sokullu Mehmed Paşa'nın kariyeri üzerindeki etkileri net bir şekilde belirtilmektedir. Barbaros Hayreddin Paşa'dan devraldığı görevi ve Haliç Tersanesi'ndeki faaliyetleri de yine Venediklilerin takibinde olmuş ve belgelere yansımıştır. Sokullu Mehmed Paşa, Haliç Tersanesi'ne⁷ kapıcıbaşı olarak atanmıştır. Venedik Baylosu Alessandro Contarini, saraydan çıkma bu kapıcıbaşı Mehmed Ağa'nın atanma haberini alır almaz 15 Temmuz'da *Regimento di Candia*'ya⁸ ve 16 Temmuz'da Venedik Senatosu'na birer mektup göndererek onları bu gelişmeden haberdar etmişti. Her iki mektupta da baylosun belirttiği kadarıyla, beklenenin aksine Haliç Tersanesi'ne “*deneyimli bir kapudan değil, aksine saraydan çıkma, 40 yaşlarında, genç ve tecrübeli bir kapıcıbaşı*” atanmıştır. Baylos, Sultan Süleyman'ın kararından dolayı eleştirildiğini, ancak yine de kapıcıbaşının göreve atandığını, çünkü onun Hürrem Sultan'ın desteklediğini her iki mektupta da bildirmeyi ihmal etmiyordu⁹.

Venedik Baylosu Contarini, Sokullu Mehmed Paşa'nın göreve getirilmesinin ardından onunla görüşmüş ve bu ilk görüşmede edindiği izlenimleri anlatmıştı. Ardından Paşa, Sultan'ın kendi kadırgası için Venedik'ten istediği silahların ne durumda olduğunu sormuştu. Bu kadırga, Mısır İskenderiye'sine kereste taşıyacaktı. Bunun haricinde geminin yüzebilmesi için gerekli olan her türlü malzemenin sekiz günlük süre içerisinde tedarik edilmesi gerekiyordu. Ayrıca, Kapudan Paşa baylostan kendi gemisinin feneri için cam kristal talebinde bulunuyordu. Bu talepler hemen gönderilmek üzere sipariş edilmişti¹⁰.

Sokullu Mehmed Paşa'nın ilk icraatı Haliç Tersanesi'nin eksiklerini tespit etmek ve buna göre bir inşaat faaliyetine girişmek olmuştu. Barbaros Hayrettin Paşa döneminde Tersane'nin hem karadan hem de denizden olmak üzere dışarıya açılan iki tane kapısı vardı. Kara kapısı, bilhassa malzeme temini açısından hırsızların ve bilgi edinmek

⁷ Venedik belgelerinde Haliç Tersanesi'nin adı “Pera Tersanesi” veya “Pera'daki Tersane” olarak geçmektedir.

⁸ Girit'teki Venedik Yönetiminin Venedik belgelerinde geçen adı.

⁹ ASV, *Secreta, Archivio proprio Costantinopoli*, reg. 3, 3 bis, s. 58, 15 Luglio 1546 [15 Temmuz 1546]; ASV, *Secreta, Archivio proprio Costantinopoli*, reg. 4, s. 82v, 16 Luglio 1546 [16 Temmuz 1546].

¹⁰ ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 4, s. 169-170, 5 Maggio 1547 [5 Mayıs 1547].

için de casusların hedefi olabiliyordu. Birçok gemici Tersane'den gizlice malzeme kaçırabiliyordu. Sokullu Mehmed Paşa bu açığı fark ettikten sonra kara kapısının bulunduğu kısmı kubbeli depolar inşa ettirerek kapattırmıştı. Bu şekilde Tersane'den haber almak Venedikliler için oldukça zorlaşmıştı¹¹.

Venedikliler için Tersane'deki eksikliklerin tespiti, bakımı ve onarımı ile Tersane'de yapılan inşaatlardan başka, donanmaya eklenmek üzere inşa edilen gemilerin inşa sürecini takip etmek de önemliydi. 20 Ekim 1546 tarihinde yazılan mektuba göre, Sokullu Mehmed Paşa'nın kapudan-ı deryalıktaki üçüncü ayında Tersane'deki yoğun çalışmalar düzenli olarak sürüyordu. Amaç, 82'den fazla kadirga hazırlamaktı. Bu kadirgalar Rodos Sancakbeyi Salih Reis'in emrine verilecekti. Aynı şekilde Gelibolu Tersanesi'ndeki faaliyetler de hızla devam ediyordu. Son olarak 20 kadirga daha inşa edilmiş ve toplamda 150 kadar kadirga Tersane'de hazır hale getirilmişti. Ancak bunların içindeki eski kadirgalar denize çıkarılabilecek durumda değildi¹².

Venedik baylosu Bernardo Navagero, Haliç Tersanesi için şu ifadeleri kullanmaktadır:

*“Büyük sultanın tersanesi Pera'nın İstanbul ile karşı karşıya olduğu noktada bulunmaktadır. Tersane konum gereği oldukça elverişli bir bölgededir. Haliç'te iyi bir derinlikte yer alır. Büyük kanalın geniş ve derin bir alanını kapladığı için kara ve deniz hâkimiyeti oldukça iyidir.”*¹³

Ayrıca, Navagero raporunda Tersane'nin 113 tane gözü olduğunu ve eğer isterlerse daha çok da yapabileceklerini belirtiyordu¹⁴. Osmanlı Tersanesi ile ilgili haberler çoğunlukla baylosların görev sonunda hazırladıkları raporlarda ayrıntılı olarak değindikleri bir alan oluyordu. Tersane'nin konumu, çalışma koşulları, sefer hazırlıkları, kapasitesi gibi stratejik bilgiler her zaman takip ediliyordu.

¹¹ Domenico Trevisan, “Relazione dell'Impero Ottomano”, *Le relazioni degli ambasciatori veneti al Senato*, ed. Eugenio Albèri, seri 3, c. I, Tipografia all'insegna di Clio, Firenze 1840, s. 144.

¹² ASV, *Secreta*, *Archivio proprio Costantinopoli*, reg. 4, s. 116v, 20 Ottobre 1546, [20 Ekim 1546].

¹³ Bernardo Navagero, “Relazione dell'Impero Ottomano”, s. 66.

¹⁴ Bernardo Navagero, “Relazione dell'Impero Ottomano”, s. 66.

3. Venediklilerin Gözünden Turgut Reis ve Osmanlı Donanmasının 1555 Seferi

Venediklilerin yıl boyunca Osmanlı denizciliğiyle ilgili gelişmeleri takip ettiği gibi donanma sefere çıkacağı zaman da sefer hazırlıklarını yakından takip etmeye çalıştıkları görülmektedir. Turgut Reis'in katıldığı 1555 seferi buna bir örnek olarak Venedik kayıtlarında karşımıza çıkar. Venedik Devlet Arşivi'nde bilhassa baylosların ve büyükelçilerin Venedik Senatosu'na ve Onlar Konseyi'ne (*Consiglio di X*) sundukları raporlar ve bu kurumlardan onlara gelen yanıtlar, Turgut Reis'in filosuyla Akdeniz'e açılmaya başladığı an itibariyle onun nasıl bir takip altında olduğunu açıkça göstermektedir. Turgut Reis'i adım adım takip eden Venediklilerin raporlarında sık sık duygusal tepkiler verdikleri, kendi hislerini belgelere yoğun olarak aksettirdikleri görülmektedir. Bu da Turgut Reis'in akınlarının onlar üzerinde oluşturduğu psikolojik baskının derecesini göstermektedir.

Rüstem Paşa'nın kardeşi Sinan Paşa'nın Kapudan-ı Derya olduğu dönemin en önemli olayı Trablus'un Turgut Reis tarafından fethidir (1551). Baylosun aktardıklarına göre Sultan Süleyman, Turgut Reis'i çağırılmış ve onu sefere katılmaya ikna etmek için fethedilecek olan toprakların beylerbeyliğini vaad etmişti. Seferi kolaylaştırmak için de Fransa ile ittifak kurma yolunu seçmiş ve 120 kadırgaya varan güçlü bir deniz filosu kurma emrini vermişti. Trablus'un fethi kararı Venedik için oldukça tehlikeli bir durum ortaya çıkarıyordu. Bu nedenle baylosun, Senato'ya düzenli olarak seferin hazırlık aşamalarını tüm ayrıntılarıyla yazmıştır. Baylos öncelikle Tersane'de başlayan hazırlıklara değinmiş, fırsat bulduğunda Tersane'yi bizzat ziyaret etmiş, sıklıkla güvendiği adamlarını göndermiş, hatta kendisine sağlıklı bilgiler verebilecek kişilerle iyi ilişkiler kurmak için çaba göstermişti. Söz konusu kişilerden biri de Barbaros Hayrettin Paşa'nın Kotor'dan gelen reislerinden biri olan Zafer Ağa idi. Baylos Bernardo Navagero, Zafer Ağa'nın oldukça zeki, dünyayı bilen, görgülü biri olduğunu ve yine kendisinin söylediğine göre Venedikli asilzade bir aileden geldiğini belirtmişti. Baylos, Senato'ya mektubunda Zafer Ağa'nın kendisine doğrudan ya da sekreteri aracılığıyla sadece doğru olan bilgileri getireceğinden bahsetmektedir¹⁵.

¹⁵ ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 26v-27, 25 Novembre 1550, [25 Kasım 1550].

Venedik *dispacciolarında* yazan her bilgi, önemli sayısal veriler ve gözlemler içerse dahi sağlaması yapılmadan doğru kabul edilmemelidir. Sadece Navagero'nun bir yıl boyunca yazmış olduğu raporlarda sürekli olarak Osmanlı donanmasının yeterli sayıda nitelikli elemana sahip olmadığı, ekipmanlarının ve malzemelerinin eksikliği, ekonomik koşulların sultanın talep ettiği sayıda gemiyi karşılayamayacağı dile getirilir. Ek olarak, Tersane'de görev alan kapudanlardan Rodos Sancakbeyi Salih Reis haricinde deneyimli bir denizcinin olmadığından bahsedilmektedir. Baylos, Salih Reis'le iyi ilişkiler kurmanın önemini dile getirerek ona sürekli ziyarette bulunduğunu ve hediyeler getirdiğini yazmıştır¹⁶.

Buna rağmen Osmanlı donanması, vakit geldiğinde sefere çıkabilmiştir. Böyle bir yanılmanın sebebi biraz da baylosların rapor yazma tekniklerinden kaynaklanabilmektedir. Bayloslar genellikle önceki bilgileri doğrulamak yerine yeni gelişmeleri olduğu gibi aktarmayı tercih etmişlerdir. Bu yüzden bir mektupta “donanma sefere çıkacak durumda değil” dedikten birkaç ay sonra donanmanın sefer için neredeyse hazır olduğu bilgisini verdikleri görülmektedir. Navagero, Trablus Seferi'nin hazırlıklarının 700 adamla Tersane'de oldukça yoğun bir şekilde devam ettiğini, bir Türk arkadaşı vasıtasıyla elde ettiği bilgiye göre 90 kadirganın gövdesinin hazır olduğunu, bunlardan 35 tanesinin kalafatlandırıldığını, ayrıca başka bir inşa faaliyetinin olmadığını, sudaki diğer kadirgaların ise sefer için uygun durumda olmadıklarını yazmıştır. Bütün bunlara rağmen hazırlık sürecinin deneyimli denizci eksikliğinden dolayı tamamlanamadığını da eklemiştir¹⁷.

Venediklilerin hemen hemen her *dispaccide* ayrıntılı olarak donanmanın hazırlıkları üzerinde durmalarının pratikteki en önemli sebebi kendi hakimiyet alanlarını, gemilerini ve denizcilerini olası Osmanlı taarruzlarından koruma çabasıydı. Her ne kadar teoride iki devlet arasında barış hüküm sürse de Trablus için yola çıkan Turgut Reis'in gemileri iki Venedik gemisine saldırmıştı. Gemilerden birinin kaptanı ve mürettebatının bir bölümü hayatını kaybederken diğer gemiye

¹⁶ ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 68v, 17 Aprile 1551 [17 Nisan 1551].

¹⁷ ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 46v, 23 Febbraio 1550 [Venedik Tarihi 23 Şubat 1550] [23 Şubat 1551].

geçenler hayatta kalmayı başarmışlardı. Turgut Reis'in adamları gemilerden birini batırırken diğerini Avlonya'ya kadar götürmüşlerdi. Bu olayın ardından Osmanlı gemileri bu sefer de Tjepola ve Centana adlı Venedik gemileriyle karşılaşmışlar ve bu gemileri de Otranto'ya kadar takip etmişlerdi¹⁸. Turgut Reis'in ahidnâmeye mugayir iş yaparak Venedik gemilerine saldırması, Sadrazam Rüstem Paşa ve bayloslar arasında çözülmesi gereken büyük diplomatik krizlere sebep oluyordu. Rüstem Paşa böyle durumlarda Turgut Reis'in, her ne kadar sultanın kulu olsa da otoriteye itaat etmeyen korsan tarafına vurgu yapmakla birlikte tedbiri de elden bırakmayıp olayların gerçekten Venediklilerin aktardığı gibi olup olmadığının öğrenilmesi gerektiğini vurguluyordu. Mesela, Avlonya krizi ile ilgili Turgut Reis'in savunmasına göre kriz, Venediklilerin aktardığından çok başka şekilde vuku bulmuştu. Bu durumda Rüstem Paşa, Turgut Reis'in tarafını tutmayı tercih etmişti¹⁹.

Aynı yüzyıllarda süren Osmanlı-Fransız ittifakı da Venediklilerin belgelerine sıklıkla yansiyordu. Baylos Navagero'nun raporunda, Fransa kralının, Trablus'un fethine katkı amacıyla, Osmanlı donanmasının ihtiyacı olan 70.000 kantar peksimet desteği verdiğini yazıyordu.²⁰ Fransızlar sonraki yıllarda da neredeyse her yaz Osmanlı donanmasının İspanya'ya karşı kendilerine destek vermesi için talepte bulundular ve Turgut Reis genellikle Kapudan-ı Derya Piyale Paşa ile bu seferlere katıldı.

1555 baharında sefere çıkacak olan donanma ile ilgili Venedik raporları ayrıntılı olarak incelendiğinde, Venediklilerin önceki kötü deneyimlerden yola çıkarak tedbir amacıyla hem Senato'yu hem de Venedik'in Akdeniz ve Adriyatik'teki bütün üslerinin yöneticilerine ve donanma kaptanlarına ayrıntılı raporlar verdikleri görülmektedir. Baylos A. Erizzo'nun raporuna göre, Sultan Süleyman sefer emrini vererek hazırlıkların bir an önce başlaması gerektiğini Kapudan-ı Derya Piyale Paşa'ya bildirmişti. Piyale Paşa 60 kadırgalık bir donanma hazırlayacak ve donanmanın başında sefere çıkacaktı. Çok az zamanı olduğu için bir

¹⁸ ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 118v-119, 13 Giugno 1551 [13 Haziran 1551].

¹⁹ ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 54, Febbraio 1550 [Venedik Tarihi Şubat 1550] [Şubat 1551].

²⁰ ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 207v, 7 Febbraio 1551 [Venedik Tarihi 7 Şubat 1551] [7 Şubat 1552].

an önce çok sayıda gemiciye ulaşması gerekiyordu. Bu gemiciler gece gündüz çalışıp donanmayı vaktinde hazır etmeliydiler. Aynı zamanda Piyale Paşa bütün bunları Turgut Reis ile anlaşmanın bir yolunu bularak yapmalıydı. Ayrıca o sırada İstanbul'un en yetkili yöneticisi konumunda bulunan Hadım İbrahim Paşa'nın İstanbul defterdarıyla birlikte Tersane'de süregelen işlerin takibini yapması ve sefere gönderilecek olan yeniçerileri toparlaması gerekiyordu²¹.

Sultan Süleyman'ın sefer planı, 1 Mart 1555 tarihli *dispacciada* baylosun ulaştığı bilgiler arasında bulunmaktadır. Venedik baylosu, 1555 yılındaki bu sefer hazırlıklarıyla ilgili edindiği tüm bilgileri harfiyen Senato'ya aktarmıştır. Buna göre, 60 gemi Piyale Paşa önderliğinde ve Turgut Reis eşliğinde San Torini yakınlarında bir yer olan San Giorgio'ya doğru yola çıkacaktı. Baylos bu haberi anında *Korfu*, *Kandiya*, *Kıbrıs* yönetimlerine ve *Dominio Da Mar*'ın kaptanlarına haber vermişti²². Baylos, kendisine gelen haberlere göre donanmanın durumunu şöyle tarif etmektedir:

“Donanmada başka birkaç kadirga daha var ve bunlar gayet iyi yüzebilecek durumda. Zarar görmüş kadirgalar ise sil baştan yeni kadirgalar olarak vücuda getirilecek. Bunlardan başka 50 tane kadirga daha var. Bu kadirgalar yeni geldi ve silahsız olmakla birlikte gayet iyi görünüyorlar. Tersane'nin dışında suya indirilmiş vaziyette duruyorlar. Zincirlerin yerleştirilmesi ve geminin kalafatlandırması dışında bu gemilerle ilgili yapılması gereken başka bir iş kalmamış görünüyor, zaten bu işler de birkaç gün içinde yapılacak. Tersane'nin içerisindeki kadirgaların tamamlanıp bir an evvel sefere gönderilecek hale gelmesi için biraz daha zaman gerekiyor olsa da 7 kadirga var iken akşam olmadan sayıları 50'ye çıkmıştı bile. Hepsi de suya indirilmişti. 30 tanesi de Tersane'de iskelet halinde. Bu sene içerisinde *Dergâh-ı Âli*'den gelecek emre göre silahlandırılacak.”²³

²¹ ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 65-66, 1 Marzo 1555 [1 Mart 1555].

²² ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 73, 1 Marzo 1555 [1 Mart 1555].

²³ ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 67, 1 Marzo 1555 [1 Mart 1555].

Sultan tarafından seferle ilgili ikinci hüküm, o sırada beş gemisiyle sancağında bulunan Rodos Sancak Beyi Ali Portuk'a gönderilmişti. Ali Portuk, sefer sırasında 20 gemiyle Adalar Denizi'nden Kıbrıs'a kadar güvenliği sağlamakla görevlendirilmişti. Mısır İskenderiyesi'nden de 8 gemi Kıbrıs'tan İskenderiye'ye güvenliği sağlayacaktı. Venedik baylosu Ali Portuk'un Kıbrıs'a kadar olan sahadaki varlığını Venedikli yöneticilere bir mektupla bildirmişti²⁴.

Baylos Erizzo'nun raporunda yazdığına göre, 7 Mayıs'ta Tersane'de henüz sefer hazırlıkları sona ermemişti. Kapudan-ı Derya'nın kadirga kapudanlarıyla sürekli müzakereler yapması gerekiyordu ancak bu kapudanlar her zaman iş birliğine yanaşmıyorlardı. Piyale Paşa önceki ayın 22'sinde kapudanlara haber göndermişse de hala yeterli sayıya ulaşamamışlardı. Öte yandan kürekçi temini tamamlanmak üzereydi. Neredeyse gece yarısına kadar Tersane'de hareketlilik devam ediyordu. Baylos denizcilerin büyük bir kısmının Girit'ten geldiğine yönelik duyum almıştı. 10 gün sonra donanma sefere çıkmaya hazır bir vaziyette Beşiktaş'ta Barbaros Hayrettin Paşa'nın türbesinin önünden dualarla ve selamlarla yola çıkacaktı. Yola çıkacak olan gemi sayısı 65 idi. Baylos, bu selamlamayı Hadım İbrahim Paşa eşliğinde takip etmiş, donanmayla ilgili son bilgileri ise Tersane'de bulunan ve Venedik kökenli olan bir denizciden edinmişti. Bu denizcinin aktardığına göre her gemiye 100'er adet demirden direk ve 100'er tane de çapa yüklenmişti. Ancak bu bilgi oldukça gizli tutuluyordu. Seferle ilgili bilinen tek şey, Kapudan-ı Derya'nın II. Henri'nin gönderdiği adamlarla buluşması gerektiğiydi. Kapudan-ı Derya kürekçilerinin tamamının Hristiyanlardan meydana geldiği dört kürekli kadirgasıyla seferin başında yola çıkarken baylos bunun haberini Korfu, Zante, Kefalonya ve Girit yöneticileriyle donanma kaptanlarına birer mektupla bildirmişti²⁵.

Baylos gemiler yola çıktıktan sonra Fransız Büyükelçisi'nden akşam yemeği sohbetlerinde bilgi edinmeye başlamış ve edindiği bilgileri düzenli olarak Venedik'e iletmeye devam etmiştir. Bu sayede Piyale Paşa'nın yola çıktıktan bir süre sonra Gelibolu'da gemilerin son

²⁴ ASV *Senato Dispacci Costantinopoli*, f. 1-A, s. 80, v.t.19 Febbraio 1554 [Venedik Tarihi 19 Şubat 1554] [19 Şubat 1555].

²⁵ ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 126-127, 18 Maggio 1555 [18 Mayıs 1555].

hazırlıklarını bitirmeleri için beklediğini, Modon'da donanmanın veba salgınına yakalandığını ve bundan oldukça etkilendiğini, Turgut Reis'in adamlarının düzenli olarak İstanbul'da Rüstem Paşa'ya sefer haberleri verdiğini öğrenmiştir. Bu haberlere göre, 65 Osmanlı kadırgası, Cezayir'den destek için gelen 25 kadırga ve henüz ortada olmasa da gelmesi yakın olan Fransız donanmasıyla birlikte Toskana tarafında demirleyen Andrea Doria'ya karşı taarruzda bulunmak istiyordu. Venedik'in Osmanlı donanmasının geçişinde kendi güvenliğini sağlamak adına Korfu'ya 60 gemi gönderip tedbir aldığını, sonrasında ise gemilerin Dobrovnik tarafına döndüğünü de baylostan öğreniyoruz. Baylos A. Erizzo, hem Fransızca hem Latince şifreli mektuplarla seferin gidişatı hakkında edindiği malumatları çok gizli uyarısıyla Senato ile paylaşıyordu.²⁶ Bu malumatın devamında Fransa ve İspanya arasında ateşkes yapılması neticesinde, Fransızların Osmanlı donanmasına artık ihtiyaç duymamaları, İstanbul'da Kara Ahmed Paşa'nın idam edilip, Rüstem Paşa'nın yeniden vezir-i azâmlığa geçişi, Rüstem Paşa'nın diplomatik ilişkileri barış yoluyla çözmeyi tercih etmesi sebebiyle Piyale Paşa'nın İstanbul'a çağrılması ve 20 kadırgasıyla Ayamavra'da bulunan Turgut Reis'e Venedik gemilerine hiçbir şekilde saldırmaması emri verildiği anlatılmaktadır.²⁷

Venedik Baylosu, Osmanlı donanması seferden döndükten sonra da hiç vakit kaybetmeden bir sonraki deniz seferi için başlanılan hazırlıkları takip etmeye devam etmiştir. Baylos, Venedik Takvimine göre 7 Şubat 1555 tarihli mektubunda bir dahaki sefere çok sayıda kadırganın denize açılacağından ama sayının tam olarak bilinmediğinden bahsetmiştir. Kapudan-ı Derya, geçen seneki kadırgalardan birinin kık tarafının (puppa) tamir edilmesine yönelik emir vermiş, böylece dört kürekli kadırganın inşasının bitirilebileceğini yoksa zamanında yetişmeyeceğini söylemiştir. Kapudan-ı Derya, 80 tane kadırganın bitirilmesi için ne kadar zaman gerektiğini sormuş, her zamanki gibi “en kısa sürede işin bitirileceği” yanıtını almıştır. Tersane'ye yakın olan bölgelere hüküm gönderilmiş, kalafatçıların ve diğer ustaların bahsi

²⁶ ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 165-166, 7 Settembre 1555 [7 Eylül 1555].

²⁷ ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 18, 28 Ottobre 1555 [28 Ekim 1555].

geçen kadirgaların yapımında çalışmaları için geleceği söylenmiştir²⁸. İki gün sonra, akşam vakti Venedik tebaasından olup Osmanlı Tersanesi'nde çalışan biri gelmiş ve baylosa Tersane'deki faaliyetlerle ilgili pek çok bilgi vermiştir. Bu bilgilere göre aynı günün sabahı Kapudan-ı Derya'nın emriyle 20 kadirganın inşasına başlanmıştır. Bunların inşası bitince diğer kadirgalarda da çalışılması bekleniyordu²⁹. Baylosun mektubuna göre, bir başka gün Tersane'nin kalfası (*il Protomanstro*) baylosa gelmiş ve Tersane'de olan biten önemli şeyleri anlatmıştır. Buna göre Tersane'de “üstüğü (stope (v.), stoppa (it.))”³⁰ ve “zift (pegola)”³¹ eksiktir ve Kapudan-ı Derya bu malzemeleri tedarik etmeye uğraşmaktadır. Padişahın hazır olmasını istediği miktardaki kadirganın yetişmeyeceğini düşünen Kapudan-ı Derya, ertesi gün Tersane'de çok öfkelenmiş ve böyle çalışılmaya devam edilirse kadirgaların yetişmeyeceğini söyleyerek Tersane'deki çalışanları azarlayıp tehdit etmiştir. Kalfaların hiçbiri işlerini düzgün yapmadıkları için cevap vermeye cesaret edememiş ama ellerinden geleni yapacaklarını söylemişlerdir. Ardından Kapudan-ı Derya onları eksik iş yapmalarını konusunda tekrar tembihlemiştir.³² Baylos, Osmanlı tersanesine yönelik topladığı istihbaratı çoğunlukla şifreli yazarak Senato'ya göndermiş, bu konularla ilgili olarak Senato'yu devamlı bilgilendireceğini eklemiştir.

²⁸ ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 237-238-a, 7 Febraro 1555 [Venedik Tarihi 7 Şubat 1555] [7 Şubat 1556]

²⁹ ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 228c-v, v.t. 9 Febraro 1555 [9 Şubat 1556]

³⁰ “Keten, kenevir veya bozuk halat parçalarından elde edilen üstüğü, ziftlenecek veya boyanacak tahtaların, kayık ve gemi teknelerinin aralıklarını su geçirmemesi için doldurmak üzere kullanılırdı.” Bkz. İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1992, s. 146.

³¹ “Koyu siyah renkte, yapışkan bir madde olan, soğuk iken sert, ısıldığı zaman yarı sıvı hal alan zift, kalafattan sonra gemilerin ek yerlerini tıkamak ve tahtayı tütümete karşı korumak için kullanılırdı.” Bkz. İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire*, s. 130. Zift, geminin suya karşı korunmasını sağlayan ve “çam ve köknar ağaçlarından çıkan kara zamkın kaynatılması suretiyle elde edilen ve kalafatta kullanılan siyah bir maddedir.” Bkz. Yusuf Alperen Aydın, *Osmanlı Denizciliği (1700-1770)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2007, s. 247.

³² ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 250, 8 Marzo 1556 [8 Mart 1556].

Sonuç

Venedik bayloslarının sıklıkla Senato'ya yazdıkları şifreli mektupların kendileri için ne kadar önemli bilgiler olduğu 1555 seferi örneğinde görülmektedir. Bu döneme ait Venedik Arşivi'ndeki veriler, Osmanlı'nın Akdeniz'deki faaliyetlerinin Venedikliler tarafından nasıl bir titizlikle gözlemlenip kayıt altına alındığını göstermektedir. Özellikle Venediklilerin Osmanlı tersanesinde olan bitenler hakkında bilgi edinme çabaları, Osmanlı tersanesinin ve donanmanın teşekkülü hususlarının Venedik için ne derece öneme sahip olduğunu göstermektedir. Yeni baştan inşa edilen ya da tamir olunan kadırgaların sayısından kullanılan malzemelerin miktarına kadar her bir ayrıntıyı öğrenme gayretleri dikkat çekicidir. Aynı şekilde daha sefere çıkılmadan sefer planı ve organizasyonu ile ilgili bilgi edinmeye çalışmaları, ulaştıkları her bilgiyi detaylarını atlamadan yazmaları yine Osmanlı donanmasının faaliyetlerine verdikleri önemden kaynaklanmaktadır. Osmanlı denizciliğini sadece teknik unsurlar ve lojistik bakımından değil, aynı zamanda yönetim kadrosu bakımından da çok sıkı takip etmişlerdir. Yeni atanan kapudan-ı deryâların ve tanınmış diğer kapudanların kişilikleri, saraydaki konumları ve ilişkileri gibi hususların da üzerinde durmuşlar, buna göre bir diplomasi geliştirmişlerdir. Baylos mektuplarının çok büyük bir bölümünü kapsayan Osmanlı donanması, tersanesi ve deniz seferi haberleri, Osmanlı'nın denizcilik alanındaki ciddiyetini ve bu alana verdiği önemi bir kez daha göstermektedir. Venedik Arşivi, Osmanlı denizciliğinin Avrupa devletleri üzerindeki etkilerini gözleme açısından çok zengin kaynaklar sunmaktadır. Aynı şekilde baylosların Senato'ya verdikleri istihbarat bilgilerinin doğruluğu, daha sonradan fetihle sonuçlanan seferlerin gerçekleştiği düşünüldüğünde Venedik belgelerinin kaynak değerinin belirli ölçütler çerçevesinde oldukça yüksek olduğu kabul edilmelidir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

Arşiv Kaynakları / Archival Sources

Archivio di Stato di Venezia (=ASV)

- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 4, s. 31, 6 Gennaio 1545 [6 Ocak 1546]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 4, s. 79v-80r, 4 Luglio 1546 [4 Temmuz 1546]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 4, s.82v, 16 Luglio 1546 [16 Temmuz 1546]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 3, 3bis, s.58, 15 Luglio 1546 [15 Temmuz 1546]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 4, s. 82v, 16 Luglio 1546 [16 Temmuz 1546]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 4, s. 169-170, 5 Maggio 1547 [5 Mayıs 1547]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 4, s. 116v, 20 Ottobre 1546 [20 Ekim 1546]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 26v-27, 25 Novembre 1550 [25 Kasım 1550]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 68v, 17 Aprile 1551, [17 Nisan 1551]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 46v, 23 Febbraio 1551 [Venedik Tarihi 1550] [23 Şubat 1551]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 118v-119, 13 Giugno 1551 [13 Haziran 1551]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 54, Febbraio 1550 [Şubat 1550]
- ASV, *Secreta, Archivio Proprio Costantinopoli*, reg. 5, s. 207v, 7 Febbraio 1551 [7 Şubat 1551]
- ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 65-66, 1 Marzo 1555 [1 Mart 1555]
- ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli. s. 73, 1 Marzo 1555 [1 Mart 1555]

- ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 67, 1 Marzo 1555 [1 Mart 1555]
- ASV *Senato Dispacci Costantinopoli*, f. 1-A, s. 80, v.t. 19 Febbraio 1554 [19 Şubat 1555]
- ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 126-127, 18 Maggio 1555 [18 Mayıs 1555]
- ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 165-166, 7 Settembre 1555 [7 Eylül 1555]
- ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 18, 28 Ottobre 1555 [28 Ekim 1555]
- ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s.237-238-a, 7 Febraro 1555 [7 Şubat 1556]
- ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 228c-v, v.t. 9 Febraro 1555 [9 Şubat 1556]
- ASV, *Senato Dispacci Ambasciatori*, 1 (Copia) Costantinopoli, s. 250, 8 marzo 1556 [8 Mart 1556]

Kaynak Eserler / Primary Sources

- BATTAGLIA, S., *Grande Dizionario della Lingua Italiana*
- BOERIO, G., *Dizionario del dialetto veneziano*, c. 1, Unione tipografico-editrice torinese, Torino 1970
- DARIO, Giovanni, *22 Dispacci da Costantinopoli al Doge Giovanni Mocenigo*, çev. Giuseppe Calo, Corbo e Fiore Editori, Venezia 1992
- NAVAGERO, Bernardo, “Relazione dell’Impero Ottomano 1553”, *Le relazioni degli ambasciatori veneti al Senato*, seri 3, c.1, ed. Eugenio Albèri, Tipografia all’insegna di Clio, Firenze 1840, s. 33-110
- TREVISAN, Domenico, “Relazione dell’Impero Ottomano”, *Le relazioni degli ambasciatori veneti al Senato*, ed. Eugenio Albèri, seri 3, c.1, Tipografia all’insegna di Clio, Firenze 1840, s. 111-192

Araştırma ve İnceleme Eserleri

- AYDIN, Yusuf Alperen, “Osmanlı Denizciliği (1700-1770)”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2007
- BOSTAN, İdris, *Adriyatik’te Korsanlık: Osmanlılar, Uskoklar, Venedikliler 1575-1620*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009

- BOSTAN, İdris, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmiri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1992
- GÜRKAN, Emrah Safa, G. Varriale ve E. Sola, 1546: “La morte de Barbarroja en Estambul contado por el bailo veneciano- The Death of Barbarossa in İstanbul narrated by the Venetian bailo”, *Archivio de la Frontera*, 2015, s. 1-12
- MUMCU, Serap, “Venedik Baylosu’nun Defterleri, The Venetian Baylo’s Registers (1589-1684)”, *Hilal: Studi Turchi e Ottomani* 4, Edizioni Ca’ Foscari, Venezia, 2014
- MUMCU, Serap, *Parentele, Amicizie E Carriere: La Distribuzione Del Potere Al Centro Dell’Impero Ottomano (1550-1566)*, Padova Üniversitesi Doktora Tezi, Padova, 2018
- ORAL, Özgür, *Osmanlı-Venedik Ticari İlişkileri (1763-1794)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2017

Extended Summary

This text emphasizes the importance of Venetian sources as detailed records of Ottoman activities in the Mediterranean during the 16th century. The Venetian Baili residing in Istanbul played a crucial role in gathering information about the Ottoman Navy and shipyard. Their reports and letters shed light on various aspects, including the navy's structure, preparations for naval expeditions, ongoing campaigns, and winter operations in the shipyard.

The Venetian sources provide valuable information on the shipyard's location, structure, and capacity. They also document the construction and repair processes of the galleys within the shipyard, noting the materials used and the number of ships present. Additionally, these sources mention important figures within the Ottoman Navy, such as the administrative staff, captains (known as *Kapudan*), and other significant names. The Venetian Baili carefully considered these individuals' temperament, backgrounds, experiences, and court positions in the court. The information collected by the Baili appears to be accurate, as it overlaps with the dates of Ottoman campaigns and conquests of the same period.

This article aims to identify and evaluate the information collected in Venetian sources regarding Ottoman maritime. The study's sources consist of bailo letters sent to the Venetian Senate at least twice a month, known as *dispacci*. These letters provided daily or weekly news about events in the Ottoman capital and typically detailed the diplomatic negotiations between the Venetian bailo and the Ottoman court. The baili of the Republic of Venice focused on gathering intelligence and information about the Ottoman maritime, including developments in the shipyard, naval campaigns, and battles. The purpose of these reports was to keep Venice and Europe informed about Ottoman policy and actions in the Mediterranean. The *dispacci* contained detailed observations and information about the Ottoman Navy and shipyard. This article uses notes from the *dispacci* to reveal Ottoman maritime operations and the importance of tracking them for Venice.